

Superstiții și preziceri

ÎN LUMEA teatrului, piesa Macbeth este însoțită stăruitor de superstiția blestemului, punerea ei în scenă aduce ghinion tuturor: regizorului, actorilor, teatrului, orașului, țării. În orice caz, succesul e rar, în pofida conflictului puternic și a rolurilor generoase. Așa că regizorul Ștefan Iordănescu a avut curaj când s-a apucat la Tg. Mureș de această montare, la care l-a invitat în rolul titular pe Claudiu Bleont, și a stimulat printr-un proiect ambițios potențialul de expresivitate, dar și de disciplină scenică al întregii trupe. Până una alta, superstiția nu s-a adevărat: în seara premierei, la Tîrgu-Mureș, succesul a fost evident, turneul bucureștean a verificat puterea de penetrație a imaginii scenice propuse de creatori. Desigur, nu lipsesc cîrcotașii, purtătorii murtrilor acre: departe de a fi perfect, spectacolul nu place apărătorilor tradiției pentru că nesocotește clișeele, îi face pe inovatori să strimbe din nas pentru că noutatea propunerii regizorale nu sare în ochi.

Primul merit al direcției de scenă este alcătuirea unui scenariu limpede în care traiectoria personajelor și dinamica relațiilor dintre ele se descifrează cu ușurință, ambiguu fiind - ca în viață, ca în istorie - motivațiile explicite și implicite. Noua traducere propusă are meritul de a simplifica, de a apropia textul de vocabularul zilei de azi. Sînt replici care șochează și impresionează, sint cuvinte care șochează prin amprenta lor prea marcat contemporană, global am avut senzația că poezia sumbră a textului se scurge adeseori printre cuvinte.

Al doilea merit al montării este coerența imaginilor și a muzicii, organicitatea propunerii regizorale în raport cu textul. Marea oglindă din decorul lui Horațiu Mihăiu, unde înainte de începutul specta-

Teatrul Național Tîrgu-Mureș • Compania "Liviu Rebreanu" • Whilliam Shakespeare - *Macbeth* • Direcția de scenă Ștefan Iordănescu • Decorul Horațiu Mihăiu • Costumele Krisztina Nagy • Muzica Ildikó Fogarassy • Distribuția: Ion Fiscuteanu, Niculae Cristache, Rareș Budileanu, Claudiu Bleont, Nicu Mihoc, Ion Rîțiu, Radu Olăreanu, Dan Radulescu, Dani Fat, Eduard Marinescu, Ion Vântu, Gabriel Dumitras, Diana Văcaru, Suzana Macovei, Monica Ristea, Dan Glasu, Mihaela Stoica, Serena Mureșan, Elena Pura.

colului vedem publicul în timp ce-și caută locurile în sala, este prezentă în textul piesei; acolo vede Macbeth ajuns rege "înșii mulți, iar unii duc un sceptor, două globuri" (urmașii lui Banquo pînă la a șaptea spiță, adică pînă la Jacob Stuart), împlinindu-se astfel prezviunea vrăjitoarelor: el va domni, dar Banquo este strămoș de regi. Instrument magic, oglinda face legătura între cei care se uită și actorii tragediei, între dorințele lor nerostite și intruchiparea lor posibilă. Oglinda multiplică acțiunea oferind alte unghiuri, care adăugate privirii frontale, redimensionează personajele și acțiunile lor. În fața oglinzii, scena propriuzisă, este imensa sală de așteptare a Istoriei, cu ușile ei cu turnichete, pe unde se intră și se iese, după ce s-a consumat scurtul răgaz în care oamenii încearcă să marcheze ieșirea din turma anonimă printr-o urmă, printr-un cuvînt, eventual printr-o crimă.

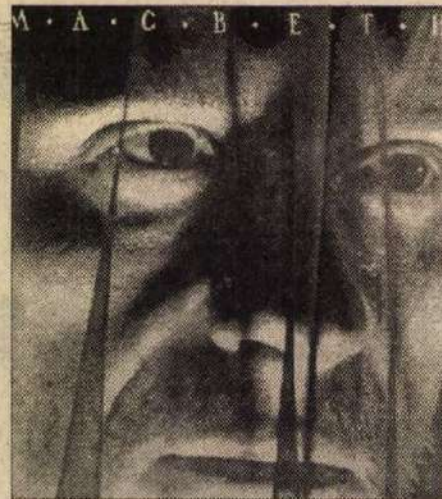
Așa cum de atîtea ori se spune în piesă, haosul se exprimă prin întuneric. Un întuneric modelat cu har de Lucian Moga (ligh design). Penumbra este propice instințelor criminale și o lumină crudă, ireală scaldă doar momentele în care se infaptuiește crima. Costumele (Krisztina Nagy) creează ambianța nobil-războinică printr-un negru copleșitor; albul mantalei lui Duncan îl izolează ca victimă, nu este semnul unei imaculări morale. Nu toate victimele sunt inocente. În drumul ei spre nebunie, lady Macbeth introduce alte pete de culoare, dar contrastul puternic al negrului de doliu este giulgiul roșu, dominînd scena încoronării, moment care exprimă sintetic tragedia: triumful este al unor personaje fără față, solemnitatea victoriei prevestește în continuare timpuri sumbre și apăsate de vinovății.

Prima apariție a vrăjitoarelor e din sală, dar apoi din spatele oglinzii își spun ele prevestirile către un om care știe foarte bine că pentru a ajunge rege va trebui să-i facă să dispară pe toți cei care pretind la acest titlu, dar și pe martorii ascensiunii sale. Aburul care cotopește scena șterge din cînd în cînd distanța între ceea ce se întîmplă cu adevărat și ceea ce oamenii așteaptă sau ar dori să se întîmple. Îl împing vrăjitoarele cu adevărat pe Macbeth la crimă? Nimic nu este mai puțin sigur. În spectacol, cele trei femei care vestesc, printre hohote de ris, orori, sînt prelungirea bărbatului elegant, cu floare la butoniera, care-și spune Hecate. La Shakespeare, în lista personajelor, scrie "Hecate și trei vră-

jitoare". În mitologia greco-latină Hecate este o zeitate cu trei capete. La momentul oportun, bărbatul desăvîrșește cu grație dezordinea inițiativelor omenesti. Zeitățile-regizor al destinului sînt personaje de cafetană, ispite lipsite de orice măreție sau solemnitate.

Macbeth, "copil al biruinței", cum spune Shakespeare, vrea să-și fructifice victoria. Regele Duncan (Ion Fiscuteanu), nu este decît un semn al puterii: omul este stupid, ușor ramolit, influențabil. Își păstrează coroana pentru că forțele din jurul său sunt aproximativ egale. Dar, de îndată ce Macbeth are dovada, prin victoria împotriva trădătorului Macdonwald, că meritele lui sînt superioare, soarta regelui e pecetluită. Cel mai bine ar fi ca destinul să se împlinească de la sine, dar destinul trebuie din cînd în cînd împins de la spate. În această versiune scenică, acțiunea soților criminali nu cîntărește morală, ci ordinea. Odată, Macbeth "a fost crezut de toți om de onoare", acum "n-ai să găsești un demon mai hîrșit în rele ca Macbeth". Cînd urmașul legiuit la tron, Malcom, își sondează poftele, crede despre sine că ar putea fi, fără prea mare efort, mai rău decît Macbeth: "Dă-mi sceptorul și-am să arunc al înfrățirii dulce lapte-n iad, să spulber pacea lumii, nimicînd unirea pe pămînt". Se răzgîndește, pentru că, în acest moment al luptei, își poate găsi aliați mîimînd grija pentru "biata țară". Oamenii sînt ceea ce aleg ei să fie, indiferent cite vrăjitoare inventează și cite păduri mișcă pentru a pretexta că stau sub semnul necesității. E o vreme a echivocului spune apăsător, poate prea apăsător, Portarul (Eduard Marinescu). "Zgomotul și furia" tulbură sensurile și capacitatea de a emite judecați. Autorii spectacolului nu acuză și nu condamnă: Macbeth și iubita lui soție nu sînt niște titani malefici, ci doar oameni care fac rău.

Exegeza shakespeariană a observat că dintre toate tragediile, Macbeth este cea mai scurtă. Nu numai pentru că are cele mai puține versuri, ci și pentru că timpul acțiunii este accelerat. În ziua în care Macbeth învinge pe cîmpul de luptă, regele îl înalță than de Cawdor și, în aceeași seară, îl vizitează la castel. Ca într-un serial polițist, lady Macbeth primește scrisoarea care o ține la curent cu evenimentele, în timp ce soțul ei goneste călare pe un drum, iar ilustrul său vizitator pornește la ultima sa călătorie prin viață, pe alt drum. În cîteva ore, Macbeth devine dintr-un nobil care

rîvnește la tron, cel mai sigur pretendent: "Biata țară" are ritmurile ei, și o cîștigă cine stăpînește timpul. "Cînd soarta mă vrea rege, soarta poate să mă încunune fără să mă mișc". Dar el se mișcă. Și încă repede. Uciderea lui Duncan are un ritm drăcesc: crima, singele îi gonesc și îi cheama, pentru "isprava acestei nopți". În seara banchetului de încoronare, Macbeth ordonă uciderea lui Banquo, complice tăcut al faptelor de pînă acum: într-adevăr timpul nu mai are răbdare și scenic ritmul este bine supravegheat, nebunia nu provoacă agitație și dezordine, ci, dimpotrivă, un flux care stîrnește emoție: fapta e grabă, dar meditația este cea care îi dă impulsul. Cînd Banquo (Nicu Mihoc), potolește iureșul pentru a-și presimiți parca moartea, spectacolul emite o stare de grație, presimțirea raționalității, a unei lumi care ar putea exista și în afara crimei. În fața suitei lui Duncan, Macbeth justifică uciderea străjilor prin "a dragostei naprăsnică pomire care a depășit cumintea judecată". De fapt, nici o clipă, el nu-și pierde cumintea judecată și dragostea nu este decît una dintre componentele energiei sale distructive. Crimele, fantoma lui Banquo, sînt în mod evident procedee scenice menite să marcheze, nu să impresioneze; ele ar trebui să permită focalizarea atenției asupra interpretării rolurilor centrale. Claudiu Bleont alternează tehnic tipătul și șoapta, zbuciumul și împăcarea. Pentru el, ca și pentru noi, Macbeth rămîne un mister. Diana Văcaru transmite raționalitatea voinței antrenate în acțiuni iraționale; o feminitate tulbură, delir eliberator. Remușcările ei transmit esența fiorului tragic, în mod regretabil absent din evoluția interpretului rolului titular.

Între imaginea spectacolului și vorbele lui apar citeodată distorsiuni: Ștefan Iordănescu e rege, dar fantoma lui Banquo îi dă tircoale.

Magdalena Boiangiu

ADRIAN LUPU

Teatrul Dramatic Galați anunță cu profundă durere stingerea din viață a celui care a fost un remarcabil om de teatru, regizorul ADRIAN LUPU.

Poate că nu există tristețe mai mare pentru un teatru, în special pentru echipa care a lucrat alături de el la acest ultim spectacol, decît să joace premiera fără ca "factorul" ei să fie în sală. Pentru că sîmbătă, 13.11.1999, ora 19.00, va avea loc prima reprezentare a spectacolului *La umbra vîntului* de Paul Emond, iar creatorul Adrian-Lupu nu va fi în sală. Va fi cu noi, dar altfel. Emoțiile care-l încercau la fiecare premieră, și-l îndemneau să nu stea în sală, să se ascundă într-un ungher al teatrului, pe care atît de mult l-a iubit, s-au dovedit acum a fi mai puternice decît poate și-ar fi dorit.

Ceea ce în mod normal ar fi trebuit să fie o bucurie, s-a transformat în mîhnire. Premiera va avea "iz de nefericire" cum spunea unul din actori și nimic împotriva acestui lucru nu se mai poate face.

Sub formă de anunț oficial am putea spune că cea de-a treia și cea mai recentă premieră la Teatrul Dramatic Galați este și ultima din creația Artistului Adrian Lupu.

Dumnezeu să-l odihnească!

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușană

DUPĂ mulți ani de absență și de uitare, casa Kalinderu reintra spectaculos în circuitul cultural bucureștean. Acest fapt a fost posibil prin colaborarea Ministerului Culturii, deținătorul spațiului, cu Fundația Anastasia, cea care i-a redat acestuia o funcție culturală foarte apropiată de cea căreia i-a fost destinat de către celebrul sau proprietar. Adică el a devenit, cel puțin pentru moment, locul unei importante expoziții de artă. Chiar dacă exponatele de acum nu fac parte din colecția inițială, nu poartă semnele acelor vremuri și nici coordonatele viziunii de colecționar a lui Ion Kalinderu, ele fac parte, într-o măsură semnificativă, tot dintr-o colecție de artă - colecția Fundației Anastasia -, reprezintă o perioadă istorică determinată - cea contemporană - și se supun unei viziuni artistice și morale ușor de recunoscut - aceea a pictorului, și nu numai, Sorin Dumitrescu. Numită, cu o motivație teoretică bine țintită, *Rudenie și patrimoniu*, această expoziție are cîteva caracteristici care o individualizează decis în peisa-

jul expozițiilor curente din România. Mai întîi, o individualizează faptul că ea nu este o expoziție curentă. Deși, la prima vedere, ar putea trece drept o simplă expoziție de grup, și nu una de grup foarte larg, în intenții și în fapt ea este una de atitudine și de promovare. În mod explicit, expoziția exprimă o atitudine artistică de tip spiritualist, cu accente creștine și neobizantine, iar din punct de vedere fenomenologic și formal ea prelevează acel tip de discurs care poate fi acreditat prin memoria istorică și prin recursul la patrimoniu și la tradiție. Cei nouăsprezece artiști ale căror lucrări sînt prezente în expoziție - Ioana Bătrănu, Gheorghe Berindei, Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Constantin Flondor, Marin Gherasim, Paul Gherasim, Ion Grigorescu, Ruxandra Grigorescu, Henry Mavrodin, Mihai Horea, Dan Mohanu, Adrian Păruu, Horia Paștina, Mihai Sărbulescu, Mircea Tohătan, Aurel Vlad, Bogdan Vlăduță și Vladimir Zamfirescu -, sînt mai degrabă exponenți decît individualități, mai curînd forme de manifestare a unui spirit decît

Transcendență

universuri ireductibile. Prin selecția lucrărilor, prin circuitul expozițional și prin pănortarea propriu-zisă, mesajul acestei expoziții este atît de pregnant încît el se poate dispensa de o serie de artiști de primă importanță, care se înscriu profund în același orizont, fără ca această absență să fie sesizabilă. Deși lipsesc de aici Vasile Gorduz, Silvia Radu, Sorin Ilfoveanu, Ștefan Călția, Mircea Roman, Florin Mitroi, Dup Dărie, Laurențiu Mogoșanu și alții, tendința estetică explicită și ideologia artistică subcutanată nu sînt în nici un fel perturbate. Prin acest enunț axiomatic, prin această conturare fermă a unei tendințe spirituale cu o mare continuitate în viața publică românească, expoziția de la Kalinderu nu este atît o expoziție temporară - și cu atît mai puțin o expoziție a unor artiști importanți -, cît o expoziție permanentă cu caracter doctrinar, veritabil nucleu al unui muzeu de artă contemporană, conceput în perspectivă tradiționalist-spiritualistă. Așa cum, platonice, Nichita Stănescu spunea că poetul nu este decît o moașă de țară, prin al